

زیورآلات قوم بلوچ

تدوین و گردآوری

فاطمه نوروزیان

دکترفرمانه فخاری

www.ketab.ir

انتشارات سنگ نیشته

۱۴۰۰

سرشناسه	: نوروزیان، فاطمه، ۱۳۷۰
عنوان و نام پدیدآور	: زیورات قوم بلوچ / تدوین و گردآوری: فاطمه نوروزیان، فرزانه فخاری
مشخصات نشر	: خرم‌آباد: انتشارات سنگ‌نبشته، ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری	: ۷۴ ص
شابک	: ISBN: 978 -622 -97245-9-0
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتاب‌نامه
موضوع	: بلوچ -- زیورها
موضوع	: Baluchi (Southwest Asian people) -- Jewelry
موضوع	: زیورها -- ایران -- سیستان و بلوچستان
موضوع	: Jewelry -- Iran -- Sistan and Baluchestan
شناسه افزوده	: فخاری، فرزانه، ۱۳۵۵
رده‌بندی کنگره	: NK ۷۳۰۱
	: [DSR ۷۲]
رده‌بندی دیویی	: ۷۳۹ / ۲۷۰۹۵۵۷۴
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۸۴۷۰۲۹۵

انتشارات سنگ‌نبشته

زیورات قوم بلوچ

تدوین و گردآوری

فاطمه نوروزیان

دکتر فرزانه فخاری

انتشارات سنگ‌نبشته، همراه: ۰۹۰۵۶۹۰۸۸۰۴

شمارگان: ۳۰۰ نسخه، چاپ اول ۱۴۰۰

مدیر تولید: مژگان سیاوشی ناظر چاپ: حمید گودرزی مهر

چاپ: رشنو

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۷۲۴۵-۹-۰

تمام حقوق چاپ و نشر و دیگر صور باز نشر در هر محیطی، محفوظ و مخصوص مرکز

علمی کاربردی طلا و جواهر است

بها: ۳۵۰۰۰ تومان

فهرست

فهرست	۵
پیشگفتار	۱۱
مقدمه	۱۳
۱. ذهن و تخیل	۱۵
۲. عناصر طبیعت مثل ماه و خورشید	۱۵
۳. پرندگان	۱۶
۴. خزندگان	۱۶
۵. آبزیان	۱۶
بخش ۱	۲۱
کارگاه زیورآلات سنتی	۲۳
بخش ۲	۲۷
ابرک یا طلق نسوز	۲۹

۲۹ انبر:

۲۹ ابزارهای مورد استفاده در ساخت زیورآلات

۳۰ برمه:

۳۱ بوته نسوز (کولو):

۳۱ پرس مکانیکی:

۳۲ جوت انبر:

۳۲ چکش:

۳۳ چمودو (چمتو):

۳۳ دریل برقی:

۳۳ ریچه (ریچه):

۳۴ سرنج:

۳۴ سندان:

۳۵ سنگاتی:

۳۶ سنگ سمباده:

۳۶ سوهان:

۳۷ سیم چین:

۳۷ قالب‌ها

۳۸ قالب چوری:

۳۸ قالب تایی (دایی):

۳۹ قالب گل‌های انگشتر و خال بینی:

۳۹ قلم لیو:

۴۰ قیچی اندازه‌گیر:

- ۴۰..... کاسه شتشوی زیورآلات:
- ۴۱..... کوره زرگری:
- ۴۱..... دستگاه دم برقی:
- ۴۱..... مشعل گازی:
- ۴۱..... انواع کد (قد):
- ۴۲..... کدی پیچ:
- ۴۳..... مغارها:
- ۴۳..... چاندو:
- ۴۳..... قلم تراش:
- ۴۴..... کندگو- کندو (Kandogo):
- ۴۴..... منتل (حدیده):
- ۴۵..... میز زرگری:
- ۴۵..... دستگاه نورد یا چرخ زرگری:
- ۴۶..... ودانی یا میل انگستر (دندی):
- ۴۶..... مواد اولیه:
- ۴۶..... بوره:
- ۴۷..... پودر شوینده:
- ۴۷..... تنکار (تنه کار):
- ۴۷..... طرز تهیه تنکار پخته:
- ۴۷..... تیزاب:
- ۴۸..... خاک اره:
- ۴۸..... خاک رس:
- ۴۸..... شنبلیله:
- ۴۸..... شوره:
- ۴۹..... کادمیوم:

- ۴۹ لحیم:
- ۵۰ نِسادِر:
- ۵۱ بخش ۳
- ۵۳ تقسیم بندی زیورآلات بلوچ
- ۵۷ زیورآلات گوش
- ۶۰ گردنبند ها و سینه ریزها
- ۶۰ ۱. تاسنی یا سنجاک (سنجاق):
- ۶۱ ۲. کَپَکو (kapaku):
- ۶۱ ۳. مَوَرَت:
- ۶۲ ۴. زُباددان:
- ۶۲ ۵. تایید یا جاقرائی:
- ۶۳ ۶. کَکَکول (کشکول):
- ۶۳ ۷. هار بلانام:
- ۶۳ ۸. سرزبھی یا سر جَگی:
- ۶۳ ۹. روج (خورشید):
- ۶۳ ۱۰. تُسک:
- ۶۳ ۱۱. جَوَک:
- ۶۵ زیورآلات دست
- ۶۵ ۱. چَلَه یا مُندریک (انگشتر):
- ۶۵ ۲. پَنجه یا پَنجه ای:
- ۶۶ ۳. چودی (دستبند):
- ۶۶ ۴. گَب (النگو):
- ۶۷ ۵. دستونک:
- ۶۷ ۶. سَنگه یا سَنگو:
- ۶۸ ۷. باهو بند (بازو بند):

پیشگفتار

بلوچ‌ها از اقوام آریایی نژاد بوده که در تقسیمات جغرافیایی امروز در جنوب شرقی کشور ایران استان بلوچستان در کشور پاکستان و ناحیه وسیعی از کشور افغانستان ساکن می‌باشند. قوم بلوچ اجتماعی است طبقاتی و اختلاف طبقاتی در کلیه شؤون زندگی مردم بلوچ نمایان است. همچنین در بیشتر مناطق آن، مخصوصاً در زمان‌های دور، جامعه بلوچ مانند بسیاری از جوامع دیگر، مردسالاری بوده، در حالی که زن دوشادوش مرد در همه عرصه‌های زندگی حضور داشته است. یکی از نمودهای فرهنگ طبقاتی در بین مردمان بلوچ را می‌توان در بین زیورآلاتشان جستجو کرد. این مقاله به یکی از محورهای هنر عامه این مردم، یعنی زیورآلات زنان بلوچ اختصاص یافته است. زیورآلاتی که در حال حاضر کاربردشان محدود است یا به طور کلی از بین رفته‌اند. ولی بررسی این موضوع می‌تواند گواهی این مدعا باشد که زنان این منطقه طبعی ظریف و سلیقه‌ای زیبا داشته و مردان این قوم هم، تمام زیبایی‌ها را برای زن‌های خود می‌خواسته‌اند. طلا و زیورآلات در

زندگی زن بلوچ آنچنان رسوخ کرده که زندگی بدون داشتن قطعه‌ای طلا برایش، زیبایی نداشته و ندارد. هنر زرگری از سابقه‌ای دیرینه برخوردار است و هنرمندان سرزمین پهناور بلوچستان، که نسل در نسل به حرفه زرگری مشغول بوده‌اند، در کار خود حداکثر مهارت و ذوق را به کار برده و به خلق زیبایی‌ها پرداخته‌اند. تاریخچه هنر زرگری دقیقاً مشخص نیست؛ ولی می‌توان آغاز این هنر را همزمان با پیدایش هنرهای سنتی دیگر دانست. در جامعه طبقاتی بلوچستان، زرگری حرفه خاص طبقه‌ای به نام اُستایا استاد بوده و هست که نسب خود را به حضرت داوود (ع) می‌رسانند. بر اساس طبقه‌بندی اجتماعی قوم بلوچ، طبقه استاد، ششمین طبقه جامعه است. طبقات برتر، زرگری را کسب شأن می‌دانستند؛ اما امروزه نسبت به این هنر تعصبی وجود ندارد و به زرگری به عنوان یک هنر ظریف و قابل تقدیر نگاه می‌شود. نقش و نگارهایی که زرگران بلوچ بر روی زیورآلات کار می‌کنند بیشتر الهام گرفته از طبیعت و شاخه و برگ‌های درختان است. این تشابه بین نقوش را در هر یک از هنرهای دیگر چون منبت کاری، تذهیب و قالی بافی می‌توان دید و در واقع ارتباطی است فطری با طبیعت. بعضی از نقش و نگارها و نقوشی که انسان‌های اولیه بر روی سنگ‌ها و دیواره غارها حک کرده‌اند، در این آثار دیده می‌شود و استادکاران ماهر با استفاده از این نقوش به ساخت زیورآلات پرداخته‌اند.